

Vakdidacticus Kees Sluis

‘Docenten zijn specialisten’

Het jaar 2000 is voor veel mensen een magische grens, ook binnen het onderwijs. De basisvorming is geëvalueerd en de laatste vernieuwingen binnen het secundair onderwijs zoals de Tweede Fase en het vmbo zijn vlak voor de millenniumwisseling op de rails gezet. Over het beroep van leraar, de nieuwe ontwikkelingen en de rol van de lerarenopleidingen ging het gesprek met de vakdidacticus Kees Sluis. Kees Sluis studeerde Nederlands en Algemene Taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Nadat hij een paar jaar lesgegeven had op een mavo, kwam hij terecht bij de afdeling Nederlands van de toenmalige Nieuwe Lerarenopleiding. Nu, twintig jaar later, is hij behalve vakdidacticus, ook coördinator van de opleidingen Nederlands tweede graad en Nederlands als tweede taal bij de Educatieve Faculteit Amsterdam. Zijn specialisme binnen de vakgroep Nederlands is het mbo.

Hannie Humme

De vernieuwingen in het onderwijs zijn het laatste decennium van de overheid uitgegaan. Heb je als lerarenopleider niet het gevoel dat je daar steeds achteraan loopt?

‘Soms bekruipt me dat gevoel wel eens. Ik zag al jaren het lerarentekort aankomen. De overheid heeft er weinig aan gedaan om het te voorkomen; alleen de beginsalarissen zijn een paar jaar geleden verhoogd. Nu krijgen studenten al tijdens de opleiding een baan, soms al in het tweede of derde jaar. Ik betwijfel of die studenten de verantwoordelijkheid ten aanzien van leerlingen, collega’s, ouders en

het onderwijs als geheel aankunnen. In hun lessen kunnen ze slechts terugvallen op hoe ze zelf vroeger les hebben gehad. Er blijft geen tijd over om te reflecteren. Eens na te denken: “Ben ik wel een beetje vernieuwend bezig?” En voor iets als onderwijsontwikkeling hebben ze nauwelijks aandacht.

Maar ik merk dat lerarenopleidingen ook vaak voorop lopen. Zo was er bij de lerarenopleiding al sprake van communicatief talenonderwijs, ver voordat de kerndoelen van de basisvorming deze ontwikkeling bevestigden. Op de EFA laten we studenten veel met computers werken.

Als de studenten stage lopen, treffen ze nog vaak een praktijk aan waarin ze hooguit één keer per week van het computerlokaal gebruik kunnen maken. Omdat die student toch tot de groep van zijn nieuwe collega's wil gaan behoren, is hij wat stilletjes over wat hij op de lerarenopleiding heeft gehoord en gezien. Hij probeert als beginner zijn weg binnen het patroon van die school te vinden. Veranderingen in het onderwijs die wij vanuit de lerarenopleiding proberen mee te geven, worden soms heel snel afgebroken binnen de rauwe praktijk van de scholen.'

Hoe bereiden jullie studenten voor op het leraarschap?

'Het hele onderwijs wordt meer gericht op vaardigheden. Dat proberen we in de Amsterdamse lerarenopleiding vorm te geven door middel van producerend leren. In zogenaamde leerpraktijken van zo'n 160 uur, werken studenten aan vraagstellingen of problemen die het liefst vanuit het beroepsveld worden aangedragen. Studenten maken uiteindelijk producten: onderzoeksverslagen, lessen, leermateriaal. Het voordeel is dat de verschillende vakonderdelen geïntegreerd aan bod komen en dat de relatie met de praktijk veel duidelijker is dan vroeger. Zulke grote onderwijsblokken bieden ook de mogelijkheid om trainingen in een paar dagen te concentreren in plaats van elke week een paar uurtjes. Ik denk dat vaardigheidstrainingen dan effectiever worden. In het voortgezet onderwijs zou men daar eens mee moeten experimenteren.

Maar ook wij lopen in de lerarenopleiding nog tegen allerlei problemen aan. Zo zouden we al die producten graag digitaal en dus makkelijker uitwisselbaar willen hebben. Maar daarvoor heb je een zware server nodig en die is duur ...

Het is nog steeds zoeken naar de beste vormen van vaardigheidstraining. We weten eigenlijk nog zo weinig van de manieren waarop een mens (taal)vaardiger wordt. We zijn er inmiddels achter dat een leerling op een taalvaardigheidsoefening goed moet reflecteren, dat een leraar de tijd moet nemen om zo'n oefening goed na te bespreken en te concluderen wat de leerling ervan kan leren.'

Hoe kijk je aan tegen dat negatieve beeld van het leraarschap?

'Het barst van de dilemma's in het voortgezet onderwijs. Er zijn docenten die het liefst alleen maar lesgeven. Maar de trend is anders: er komen steeds meer andere taken bij zoals leerlingbegeleiding, buitenschoolse en promotieactiviteiten voor de school. Kijkend naar de huidige reclamecampagne lijkt niets zo leuk als een gevarieerde week-

taak voor een leraar. Maar een groot nadeel is dat het allemaal naast die gewone lestaak moet en zo leidt tot een gevoel van versnippering van het werk. Bovendien is vijftientwintig minuten voor- en nabereidingstijd voor een les Nederlands gewoon niet voldoende. Alle – goede – docenten gaan over hun taakbelastingsuren heen. Een docent zou zich meer moeten kunnen specialiseren in zijn of haar sterke kant. Voor de een zal dit het lesgeven zijn, voor de ander de leerlingbegeleiding, voor een derde misschien toch een combinatie.

Binnen de opleiding hou ik de studenten voor te kiezen: jongere of oudere leerlingen, vo of mbo, remedial teachingactiviteiten of juist niet, omgaan met allochtone of meer autochtone leerlingen. Ik geef toe dat die keuze ook een noodzaak is; de eindtermen van de lerarenopleiding bestaan domweg uit teveel punten. In drie en half jaar kan een lerarenopleiding nooit alles behandelen. Dan heb ik liever dat wij als opleiders tegen een student in een mentorgesprek of assessment kunnen zeggen: "Ga jij maar een beetje die kant op, dat past bij jou. Daarin liggen jouw sterke kanten." En zou die student later toch een andere kant uit willen, dan zijn er genoeg nascholingsmogelijkheden.'

'Veel leraren klagen dat ze een soort voetveeg zijn geworden: van de overheid, van de schoolleiding en langzamerhand ook van de leerlingen. De overheid zal door de gevolgen van het lerarentekort worden gedwongen om meer geld uit te trekken voor de onderwijssector. Ik vermoed dat dan eerst de salarissen worden verhoogd. Ikzelf zou liever zien dat de klassen, ook in het voortgezet onderwijs, kleiner worden; dat zou het hele onderwijsproces positiever beïnvloeden.

Docenten onderling, samen met de schoolleiding, zouden weer meer op één lijn moeten zitten. Nu knikken docenten vaak 'ja', maar doen 'nee'. Overigens hebben ze daar soms wel een goede reden voor, maar zoiets is funest als een school wil uitstralen dat er binnen het gebouw eisen, regels en normen gelden. Juist door één lijn te trekken als schoolteam, zal het respect van leerlingen en hun ouders voor de leden van dat team toenemen.'

Blijft er dan niets van de autonomie van de docent over?

'Jazeker, maar die autonomie moet vooral gericht zijn op het zoeken naar de beste manieren van leren die de docent bij de leerling kan ontwikkelen. Daarbij hoeft niet altijd precies het schoolboek gevolgd te worden. De docent is een professional in de didactiek van zijn of haar vak.

Hoe kijk je aan tegen de ontwikkelingen in het vmbo en het mbo?

'Ik vind de komst van het vmbo logisch. Een leerling heeft eigenlijk alleen iets aan een vbo-diploma als hij of zij daarna nog verder kan leren. Ook een matige mavo-leerling kan beter naar het mbo gaan. Het creëren van een betere aansluiting met het mbo is dus voor de hand liggend.

Toch zie ik nu alweer de beruchte tweedeling ontstaan tussen de leerlingen op de mavo van een scholengemeenschap mavo-havo-vwo, die alleen de theoretische en gemengde leerweg van het vmbo aangeboden krijgen. Op een 'echte' vbo-mavo-school zijn er ook de kaderberoepsgerichte en de basisberoepsgerichte leerwegen. Het gevolg zal zijn dat er van die eerste school meer vmbo-ers in de havo terecht zullen komen, en van die tweede school meer vmbo in het mbo. Wat hebben we dan met deze operatie gewonnen?

Dat i-leerlingen en leerlingen uit het speciaal onderwijs gemengd zullen worden met de gewone leerlingen lijkt theoretisch een aantrekkelijke gedachte. Maar ik vrees dat deze operatie een complete flop wordt als dat betekent dat ze in klassen van 30 leerlingen en bij leraren met 26 lesuren in zeven verschillende klassen terecht zullen komen. De speciale aandacht in een kleine setting die deze leerlingen nodig hebben, moet behouden blijven. Binnen het mbo zie ik dat er een steeds groter beroep op de zelfstandigheid van leerlingen wordt gedaan. Van een kleine dertig contacturen zijn er op veel scholen nog maar een twintig over. Automatisch wordt aangenomen, dat leerlingen de overblijvende tijd spontaan zullen vullen met zelfwerkzaamheid. Maar zelfs op de lerarenopleiding werkt dat niet zo en dan hebben we het nog wel over hbo! Ik denk dat een minimale hoeveelheid contacturen altijd nodig blijft.'

Is het nog wel prettig om op een lerarenopleiding te werken?

'De bekostiging voor het hele hbo wordt nog slechter; daar maak ik me zorgen over. Het aantal contacturen is nu al laag (gemiddeld twaalf tot vijftien uren per week); dat zal waarschijnlijk nog minder worden. Toch is de lerarenopleiding een bijzondere plek om te werken. Je zit in de voorhoede van wat er zich allemaal ontwikkelt in onderwijsland en je werkt met studenten die het straks in het onderwijs moeten gaan waarmaken. Het is prachtig om daarbij te zijn.'

TEACHING IN 2030

Christien van Gool

She looks around the classroom. The pupils are all working. They sit in groups of four or five at a table. They are working on a project, every group has chosen a different subject and they are collecting information. Every group has two computers to work on: one with an Internet link to search for information and one computer to work out the text with a dictionary and an encyclopedia installed so they can check information and spelling. She walks round and assists them when necessary.

Every morning and afternoon she has a different group to work with: they always start with general instructions for half an hour, then there is question time and after a short break they work in the groups for the rest of the morning or afternoon.

This means the pupils have nine subjects a week including gymnastics and drawing. The Wednesday afternoons there are no lessons: it is reserved for testing. There is time for three tests every week and every teacher can reserve a test time.

The teaching hours are from nine to twelve and from one to three; after that the pupils stay at school to study individually until half past five. If they have finished their work they can spend time on reading, making music, or on gymnastics. All teachers must supervise: they sit in their classrooms till half past five and pupils can choose the classroom to go and work in. The teachers correct work and assist with individual problems if necessary. For most pupils this time is more than enough; they do not need to do any work at home.

Teachers have at the most six groups if they work full-time, the rest is spent at school for correcting or for other tasks, testing on Wednesdays and after the tests there is a general meeting for the staff. It is all neatly arranged and very clear for pupils and teachers. And it works very well. Discipline is strict: they have a headmaster who is very keen on sticking to the rules..

She is very glad with her job at this school. It is a nice old building, at least 40 years old. Built just before the time when all schools had to become bigger and bigger. That had been a big mistake and luckily the government are now encouraging schools to decentralize. These big schools of 1500 pupils or more are not good for children she believes. Too difficult to manage and too depersonalized.